

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 106

שנה ג'

פרשת בראשית

שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il או ל: 0527680034 בין הסדרים, או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

בשביל תורה שנקראת ראשית

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (בראשית א, א)

ופרש"י בראשית ברא - אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת (משלי ח כ"ב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב ג) ראשית תבואתו.

בשיחה שמסר רבנו בהיכל ישיבת לייקווד (כ"ט אייר תשנ"ח) אמר בתו"ד: מבואר בחז"ל (עבודה זרה דף ב') דלעתיד לבוא יבואו אומות העולם ויאמרו לפני הקב"ה רבש"ע: הרבה שווקים תקננו הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל שיתעסקו בתורה, ואומר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם וכו'.

ובחידושי מרן רי"ז הלוי על התורה מקשה: האין יתכן דבעולם הבא יאמרו לפני הקב"ה כזה שקר שעשו לשם שמים כדי שיתעסקו ישראל בתורה, האין יתכן שישקרו כל כך כשהכל יודעים שהאמת אינה כן? ומפרש הגרי"ז שבאמת כל הבריאה וכל מה שמתחדש בה הכל בשביל ישראל, רק שהם טוענים שכיון שעשו בשביל ישראל צריך לשלם להם שכר על זה, ואומר הקב"ה כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, ולא היתה כוונתם בשביל ישראל ואין מגיע להם שכר פעולה עבור מעשיכם.

והנה מה שהקשה האין יתכן שישקרו כל כך, הנה במדרש תהילים (פרק ט) איתא דלעתיד לבוא יאמרו אומות העולם לא רצחנו, ויראה להם הקב"ה דם בפופריא שלו בבגדו מה שניתז מרציחתם. ורואים אנו שישקרו שקר גלוי כ"כ שיאמרו שלא רצחו בני אדם חוצפא כזו לפני הקב"ה, עד שיראה להם הקב"ה להדיא דם הרציחה, וזה באמת פליאה האין יתכן לשקר כל כך.

עוד יש להעיר, דלפירושו נמצא דמה שאומר להם הקב"ה שוטים שבעולם היינו משום שהם סבורים שמגיע להם שכר משום שלדבריהם היתה התכלית לצורך ישראל, ואומר להם הקב"ה שאינו כן למה נקראו שוטים בשביל זה? הם אינם שוטים אלא שנדמה להם כך לפי דעתם. ויש לפרש הדברים: דבאמת יש קצת סתירה דבגמ' מבואר שתובעים שכר משום שעשו לצורך ישראל. ובמדרש תהילים משמע שטוענים יותר מזה שאינם רשעים כלל, ולא עשו רע והם אנשים טובים וישרים. אך הענין הוא: שהנה סדר הדברים מבואר בגמ' דבתחילה נכנסה לפניו מלכות רומי אמר להם הקב"ה במה עסקתם: אומרים לפניו רבש"ע הרבה שווקים תיקננו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה, אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם וכו'. כסף וזהב שלי הוא (במאמר המוסגר יש להעיר דהא הכל שלו ולא רק כסף וזהב) כלום יש בכך מגיד זאת שנאמר מי בכך יגיד זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר וזאת התורה. יצאת מלכות רומי ונכנסה מלכות פרס אחריה אמר להם הקב"ה במה עסקתם וכו' עד כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם. ומקשה וכי מאחר שראתה מלכות פרס למלכות רומי דלא מהניא ולא מידי למה נכנסה? אמרי אינהו סתרי בית המקדש ואנן בנינן.

וכתבו תוס' הא דלא קאמרי שבנו בית המקדש כששאל מהן במה עסקתם דלפי זה לא עשו אלא אותו הדור והקב"ה שואל במה זכו בכל דור ודור, ונמצא לפי"ז דאין סתירה מהמדרש תהילים, דשניהם אמת שהיו דורות שהיו בהם רוצחים והיו דורות טובים יותר שלא היו רוצחים אלא באים לתבוע שכר על מה שעשו, ולרוצחים שאמרו שלא רצחו מוכיח להם הקב"ה שרצחו ומראה להם דם שניתז בבגדו כביכול. ודורות שמביאה הגמ' הם דורות שהיו טובים לישראל ובאים בטענה שמגיע להם שכר שהרבה מלחמות עשינו והיו טובים לכלל ישראל. כך גם רואים בדורותינו שיש מדינות שנוהגות בטוב. אלא שהיו רשעים

טוענים שלא היו רשעים ואלו שהתנהגו בטוב תובעים שכר שהיטיבו לישראל. יש דור שסייעו לבנין ביהמ"ק אך שאר דורות באו בטענה רק שעשו גשמים וכו' לצורך ישראל.

מעתה אלו שבאים בעלילה שלא רצחו ולא ציערו לישראל אע"פ שזה שקר גמור כמו שמוכיח להם הקב"ה, אין בזה קושיא כ"כ האין הם משקרים כ"כ לפני הקב"ה כמו שהקשה מרן רי"ז הלוי, שהמדות שהאדם לא עבד עליהן לשנותן לטוב נשארות טבועות כך בנפשו עד עולם כידוע מבעלי המוסר.

ומביאים ראיה ממה שאמרו בגיטין נ"ז א' דבלעם אמר לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים, ואותו האיש אמר טובתם דרוש רעתם אל תדרוש. ומבארים דבלעם שהיה רשע נשאר רשע במדותיו, ואותו האיש שלא היה מושחת במדות, רק בדברים אחרים נשאר טוב גם בעולם האמת, וכך הוא השקן שנשאר לעולם שקרן ואינו יכול לשנות עצמו. לזה אומר הקב"ה שקרן שכמותך האין אתה אומר שלא רצחת, ומוכיח להם שהם שקרנים אבל הם לא נתיישו בשקרם שנשארו כפי טבעם.

אך בדורות הטובים יותר אומרים חז"ל שהם באים בטענה שהם עזרו וסייעו לכלל ישראל, וזה באמת נכון שעשו דברים טובים רק טעות אחת יש בהם הם מדמים בעצמם שהיתה כונתם רק לטובת כלל ישראל וזה משום שלא למדו את עצמם בעומק מה כונתם האמתית. וכמו שהיום יכול אדם לדמות בעצמו שאם הולך בלבוש כיהודי חרדי הרי הוא חרדי וא"צ יותר מזה, כך להבדיל אלף הבדלות העכו"ם שהתנהגו די טוב עם כלל ישראל הם מדמים בעצמם שעשו בשביל ישראל. אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, כדי שיעמיקו ויראו עומק כונתם למה נתכוונו הרי לעצמכם נתכוונתם וממילא כל טענתכם אינה כלום. מה שקורא אותם שוטים דשוטה היינו היפך החכם, והחכם הוא רואה את הנוול היינו שלומד את הדבר בעומק ואי"ז בכח נבואה דחכם אינו נביא אלא שלומד את הדבר בעומק, אבל מי שאינו חכם לומד את הדבר בשטחיות מלמעלה וכשנראה לו בסדר נדמה לו שהוא כך וכך הגויים בשטחיות נראה להם שעשו טוב לישראל, אבל המתבונן במעשים רואה שנתכוונו לצורך עצמם רק שיצא מזה תועלת לכלל ישראל וכך הוא אצל הרבה בני בני אדם שכשעושה טובה לחבירו כוונתו לעצמו, שהוא עושה לחבירו טובה ובמחשבתו שחברו ישיב לו אבל אם היה יודע שחברו לא יגמול לו על זה אלא יחזיר לו רעה תחת טובה לא היה מטיב עמו.

זוהי הטענה של הקב"ה שוטים שבעולם השטות הכי גדולה היא שלא לומדים את הדבר לעומקו בלי לדעת האמת יכול אדם להגיע למסקנא הפוכה ויכול לדמות לעצמו שהיה צדיק גמור ובאמת אינו כן.

חסדי המקום שנעשה שושבין לאדם הראשון

ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם (בראשית ב' כ"ב) ויביאה אל האדם, אמר ר' ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון, מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו. (ברכות דף ס"א ע"א).

בטעם שמברכים בברכת חתנים ברכת שהכל ברא לכבודו, פירש רש"י בכתובות (דף ח' ע"א) שהוא בא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו, ואסיפה זו כבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה, עכ"ל. וצריך עיון קצת מה הוצרך רש"י להוסיף שנאספין לגמול חסד זכר לחסדי המקום, תיפוק ליה דמה שרוצים לעשות חסד זהו כבוד המקום דהא יש מצות חסד, ואף על גב דזה נלמד מוהלכת בדרכיו מכל מקום הא אין זה משום זכר לחסדי המקום, וכי בכל מעשה חסד צריך לומר דעושה זכר לחסדי המקום. (אילת השחר כתובות דף ח' ע"א רש"י ד"ה שוש תשיש)

ענין בפרשה – שבת

הנה משנת רבנו בקדושת שבת רבה היא עד מאוד, וכבר נכתב בס"ד כמה פעמים בגליונות (בראשית תשע"ד – ה, ויקהל תשע"ד, אמור תשע"ד, יתרו תשע"ה) ונביא כאן עוד ענינים לחיזוקה ולקדושתה.

כערב יוה"כ

סיפר רבנו ששמע, ששאל החידושי הרי"ם זצ"ל את המשרתת שעבדה בביתו של בעל הנועם אלימלך זצ"ל איך הי' נראה אצלם ערב ש"ק? וענתה כמו ערב יום כפור... (הרה"ג רד"מ יונגרמן שליט"א ק"ו להבין ולהשכיל שבת)

עצה לינצל מאסונות

שבת תשס"ה רמת אלחנן בני ברק אז נדברו יראי ד' המרא דאתרא הגר"י זילברשטיין שליט"א יחד עם רבני השכונה, וחשובי תושביה נועדו לטכס עצה, תקופה קשה עברה על השכונה מספר אסונות נתכו על ראש עם קודש בזה אחר זה, התחושה הייתה שחייבים לחזק ולבצר חומות כדי לומר למשחית הרף.

בעקבות אותה ישיבה התקיימה עצרת התעוררות מרכזית בכינוס לשם שמים ונשאו דרשות. והכריז המרא דאתרא הגר"י זילברשטיין: **פנינו אל בעל איילת השחר שליט"א** לשאול במה נכפר על נפשוננו? ואמר לנו לקבל שבת עשר דקות לפני הזמן הרגיל דהיינו חצי שעה קודם השקיעה. ורבנו שליט"א ביקש שישאלו קודם את דעתו של מרן הגר"ש אלישיב (שליט"א) זצ"ל.

ומרן הגר"ש שליט"א אמר הרי ב"ב סמוכה לפ"ת, ובפ"ת הקדימו לארבעים דקות קודם השקיעה, אם כן מותר גם בבני ברק לקבל לפחות עשר דקות קודם.

לא לנסוע ברכב אחרי זמן זה

בכנס החיזוק בפריז תשס"ו תוך כדי משאו שב רבנו שליט"א לעורר: דרך בני אדם דוקא בערב שבת ברגעים האחרונים רואים פתאום, שחסר זה וצריך לעשות את זה, ולפעמים מתוך זה יכול לבוא שיכנס לשבת אפי' אחרי השקיעה ח"ו. וממילא צריך מאד מאד לעשות חיזוקים בזה.

ואמרתי בכמה מקומות שהייתי בזמן האחרון **שלכל הפחות שלושים רגעים "חצי שעה לפני השקיעה" כבר יהיה שבת**, דבר ראשון לא לנסוע ברכב אחרי הזמן הזה, וכן שלא לעשות מאז שום מלאכה, כי עלול מאד שבעוד כמה רגעים עוברים איסור ויכולים לפגוע אפי' בשקיעה, וזה מאד חמור! ומאד צריך לחזק את זה וזה דבר גדול שנותן השפעה על כל השבוע, כי בזכות השבת כתוב שהברכה שורה על כל השבוע.

סחור סחור לכרמא תקרב

ובישיבת יקרי ירושלים אמר רבנו שליט"א: ידוע שאחד מהדברים העיקריים בתורה זה שבת. הנושא של שבת אין לתאר מה שזה חשוב בעיני הקב"ה, המצוה של שבת חז"ל אומרים אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים, על שום דבר לא כתוב מיד היו נגאלים רק שתי שבתות. ובספר יערות דבש ח"ב דרוש ג' כותב [ונמנא במשנה ברורה בהקדמה] בפרט בענין שבת קדש אשר הזהרתי ואמרתי כל פעם ופעם מי שלא למד הלכות שבת על בורין פעמים ושלוש לא יוכל להמלט שלא יקרה לו חילול שבת.

השבת זה היסוד של כלל ישראל ממילא צריך מאד להתחזק וזה יתן כה לבן אדם בכלל אם הוא יודע הלכות שבת ונזהר בהם כמו שצריך אז הכל ישתנה.

כמה מכתבי רבנו לחיזוק תוספת שבת

בס"ד. ל' תלמידי ישיבתנו ישיבת ארחות תורה שלו וברכה על עולם. היות שאין מזרזין אלא למזרזין הנני בזה לחזק אתכם בענין להפסיק מכל דבר שאסור בשבת, להשתדל שחצי שעה לפני שקיעת החמה יהיה הכל מסודר ל' שבת קודש. וגודל ענין שמירת שבת קודש מבואר בחז"ל בגמ' ובמדרשים ובזה"ק ואין צריך להאריך בזה. ויבורכו כל שומריה ומהדריה בכל טוב ברוחניות ובגשמיות. אהרן יהודה לייב שטיינמן- ט"ו אלול תשס"ט לפ"ק

יזכו לכל טוב

בס"ד. היות שבעוד כמה ימים יזיזו את השעון הקיץ לשעון חורף, ויש חשש שיקשה לקבל חצי שעה לפני השקיעה להזהר ממה שאסור לעשות בשבת. בכך באנו לעורר שבכל אופן ישתדלו שגם אז יפסיקו מלעשות דברים שאסור לעשות בשבת.

ובזכות שמירת שבת יזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

א.ל. שטיינמן - כ"א אלול תשס"ח לפ"ק

זה מאוד חמור

בס"ד. באתי לעורר על קדושת שבת אשר היא מאד חמורה, ומצד שני אפשר לזכות מאוד על ידי שמירת דיניה.

כרגיל אנשים קרוב לשקיעת החמה בערב שבת מאד לחוצים ובאים לידי קטטות, וכן מבואר גיטין דף נ"ב, ולפעמים גם מתוך לחץ נכנסים לעשות דבר האסור אחר שקיעתה של החמה (ובפרט בימי החורף הקצרים) אשר זה מאד חמור.

וטוב מאד להתרחק ולמנוע מלעשות דברים האסורים בשבת חצי שעה לפני השקיעה (ובודאי שאין הדברים אמורים לאותם המקומות אשר מקדימים להדליק נרות שבת 40 דק' קודם השקיעה) באופן שלא יקרה חלילה שיכולים לעבור אחרי השקיעה.

ואשרי מי שעושה לעורר ולזכות את הרבים בענין זה, וכעת שמעתי שהולכים להכניס זה דבר בלוחות הזמנים יתברכו כל מי שעושה לזה ויזכה לכל טוב ברוחניות ובגשמיות, ושכר עושיה אין לשער.

להנצל מריב

בכינוס בבית הכנסת נחלת משה נשא דברים רבנו שליט"א ובין דבריו אמר כך: רוצים להציע דבר שכבר דיברנו כמה פעמים, היות שבערב שבת אנשים מאד לחוצים וברגעים האחרונים כל אחד קצת עצבני וצריך לראות באמת שלא יהיה כל כך לחוץ, והעצה היא שיפסיקו קצת יותר מוקדם, ולכן טוב להציע שלכל הפחות חצי שעה לפני השקיעה להשתדל עד כמה שאפשר שכבר לא יעשו דבר שאסור לעשות בשבת זה יהיה דבר גדול גם בשביל שבת, וגם בשביל למעט ריב.

לימוד הלכות שבת

שח רבנו בכינוס לחיזוק השבת: אם בן אדם רוצה לעשות דבר מה אי אפשר בלי שידע הלכות כי השו"ע כולל את האדם בכל מצב אפי' מה שהוא מדבר ומה שהוא חושב לכל דבר צריך לדעת שו"ע.

ולמה הדבר דומה לאחד שצריך ללכת למלך בודאי שהוא רוצה ללמוד לפני זה היאך מתנהגים כשבאים אל המלך, כי אם הוא יבוא אל המלך בלי שידע היאך להתנהג, הרי יכול להיות שיענש כי לא יתנהג בדרך ארץ שצריך לעמוד לפני המלך.

וכך הוא כל אדם מישראל במשך כל היום הוא צריך להרגיש כאילו הוא עומד לפני המלך מלכו של עולם, וכמו שרואים בסעיף הראשון של שולחן ערוך או"ח מיד מתחיל הרמ"א שו"ת ד' לנגדי תמיד ממעלות הצדיקים אשר הולכים לפני ד' תמיד וכו'.

עכ"פ כל בן אדם נמצא אצל המלך אצל מלכו של עולם, וממילא כל המעשים שהוא עושה צריך לעבור תחת ביקורת לדעת היאך להתנהג בין בבוקר כשהוא קם, בין כשהוא הולך באמצע היום, ובין בערב כשהולך לישון, הכל כתוב בשו"ע ויש גם דברים שהם לא נוגעים תמיד ויש דברים שנוגעים רק לשבת או בחג אבל עכ"פ צריך אדם לדעת את הכל.

ומי שלא עושה את זה סימן שחסר לו ידיעה מה זה הקב"ה הוא לא יודע מה זה יראת שמים הוא לא טעם טעם של יראת שמים, כי מי שטועם טעם ביראת שמים יודע שאי אפשר להיות כסומא בארובה ללכת סתם כך בלי לדעת היאך להתנהג אלא כל אחד צריך לדעת במשך כל היום היאך להתנהג והכל כתוב בשולחן ערוך.

ובפרט הלכות שבת שזה יום שיש בו כל כך הרבה דינים והלכות שכבר כתב ביערות דבש שמי שלא יודע הלכות שבת אי אפשר שלא יכשל באיזה חטא אם בזה או בזה עכ"פ מוכרח להיכשל.

א"כ זה דבר הכרחי מאד לדעת הלכות שבת וגם את כל השו"ע ואשרי מי ששם חלקו להקדיש זמן ביום ללימוד ההלכה ואפילו אם זה רק קצת זמן, אבל ממילא כל פרוטה לפרוטה מצטרפת וכך כל משהו ומשהו שלומדים מצטרף שיוכל לדעת היאך להתנהג ולדעת באמת שהוא כל הזמן נמצא במצב שהוא עומד לפני המלך מלכו של עולם.

ואם כי זה לא דומה לתפלת שמונה עשרה שכתוב שצריך לראות עצמו כאילו עומד לפני המלך שזה מדרגה עוד יותר אבל עכ"פ כל החיים אדם צריך לדעת מה להתנהג כשהולך לישון והולך לאכול הולך להתפלל הכל צריך לדעת.

הרי כשאדם הולך לאכול כמה דינים יש ואי אפשר לומר מה יש לי לדעת כי זה לא ככה, אלא כל פעם יש שאלות, וכל פעם צריך לדעת האין הוא אוכל, ומה הוא אוכל, באיזה דרך ארץ וכו' הכל צריך להיות. ממילא בן אדם שקובע עתים ללמוד את זה הוא ידע הלכות וככה צריך להיות ולכל הפחות זמן קצר אפי' עשרים רגעים ביום ופרוטה לפרוטה מצטרפת ועי"ז במשך הזמן הוא יקבל ידיעה האין להתנהג במשך היום ואשרי כל אלה שקבעו זמן ללמוד שו"ע וכל החלקים צריך לדעת ובפרט הלכות שבת שהם הררים התלויים בשערה, וכל רגע ורגע יכולים להיכשל אם לא יודעים את ההלכות על בורין.

קבלת עול מלכות שמים

הנה חז"ל (שבת קיח, ב) אומרים. אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין ולא אמרו דבר זה על שאר מצוות שאם יקיימום כל ישראל יהיו נגאלים, דבר זה נאמר רק על שמירת שבת וצריך טעם מה המיוחד בשמירת שבת?

עוד מצינו כי המחלל שבת דינו כעובד ע"ז וחייב סקילה כעובד ע"ז, וכן לענין עוד הלכות וכן להיפך אפי' היה חוטא גדול ועובד ע"ז כדור אנוש אם שומר שבת מוחלן לו (שם והובא בט"ז). רואים מזה גודל ענין שמירת שבת.

והענין בזה הוא: כי המשמר את השבת מגלה בזה שהוא ומקבל עליו עול מלכות שמים שהקב"ה הוא מלך ומנהיג את הבריהא כי ע"י שמירת שבת הוא מעיד כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ' וגומר וכן להיפך כשמחלל שבת הוא מורד במלכות שמים.

אמנם כל זה הוא כשהיה באונס אחר, אבל כשחל בשבת ואין תוקעין משום זה כבר אין קטרוג, ולמה כי הענין הוא כמו שביארנו כי בשמירת שבת יש ג"כ השלטת כבוד שמים בבריהא כמו שאנו רואים דמי שעובר על שאר מצוות לא נאמר עליו שיינו יין נסך וכאילו עובד ע"ז רק על שבת ובשמירת שבת לא רק חלק העשייה של כבוד ועונג שבת הוא ממליך בזה את הקב"ה אלא גם בשמירה מעשיית מלאכה מלעבור על הלא תעשה גם בזה הוא ממליך את הקב"ה, ולכן אפילו כשחל ר"ה בשבת שאז תקנו חז"ל שלא לתקוע אין חסר בזה המלכת הקב"ה, דאדרבה בעצם הדבר שלא תוקעים מחמת חילול שבת בזה יש אותו דרגא של המלכת הקב"ה ע"י השופר שכשתוקעין וממליכין את הקב"ה בחביבות ובשמחה אין קטרוג כי גם ע"י שמירת שבת ממליכים את הקב"ה בבריהא וממילא אין קטרוג שהרי זה שמחה גדולה ביותר שממליכין גם בזה את הקב"ה זה עשייה בפועל, חוץ מאמירת הפסוקים ואי"ז דומה לשנה שאין תוקעין בה באונס בעלמא שלא מחמת שמירת שבת וכמבואר בתוס'.

הרי לנו כמה גדול הענין של שמירת שבת כראוי, כי בכל הפרטים וכל הדינים יש בשמירתם קבלת מלכות שמים, וזה קשה מאד לקיים הכל אמנם אין הכוונה לומר ח"ו שאין נזהרין בחילול שבת אבל יש דברים שאדם דש בעקביו כמו דיבור בשבת שאמרו חז"ל דבקושי התירו לומר שלום בשבת דבשבת כל דיבור מיותר אפי' שאינו אסור בחול מ"מ **בשבת יש שו"ע על כל דיבור ודיבור מה מותר לומר ומה אסור וכל זה נוגע לשמירת שבת ועל ידי שמירת שבת בדקדוק זוכים לקבל עול מלכות שמים.** (מתוך שיחה לפני ר"ה שחל בשבת - ימלא פי תהלתך ימים נוראים עמ' קלו)

להקדים הלכות

שאלה שנשאלה לרבנו שליט"א מלב לאחים: אברכים רבים שלומדים גמרא עם מתחזקים מתמודדים עם השאלה האם ללמוד עם המתחזק גמרא אשר היא זו שמעניקה לו חיות וגעשמאק, או שלעומת זאת יש ללמוד איתו הלכות מעשיות.

רבנו שליט"א השיב: מה חשוב יותר מצוה או מכשירי מצוה, על ידי זה שילמדו איתו גמרא במשך חצי שנה או שנה אז יגיע זמן שירצה להתקרב נמצא שהלימוד הזה הוא רק בגדר מכשירי מצוה ואחר כך הוא יגיע לקיום המצוות, אבל בינתיים הוא הרי נצרך לדעת הלכות שבת. היערות דבש אומר: שאי אפשר להינצל מחילול שבת אם לא ילמדו הלכות שבת בלי זה אי אפשר להינצל אפילו מדינים דאורייתא וכל שכן דרבנן כך אומר היערות דבש.

נו, הרי זה בגדר מעשים שבכל יום שאנשים נכשלים בהלכות שבת חילול שבת דאורייתא, בשוגג מחייב קרבן חטאת ואל יחשוב האדם שעבירה בשוגג זו מילתא זוטרתא, הרי חז"ל ביטלו נטילת לולב משום החשש שמא אדם ישכח ויטלטל ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג בגלל חשש זה קבעו חז"ל שבמשך אלפי שנים יהודים לא יתקעו בשופר בשבת ולא ייטלו לולב בשבת מדוע שמא יקרה פעם אחת שכן אדם יעבור עבירה בשוגג ובשביל זה כדאי לבטל במשך כל כך

הרבה שנים מזמן חז"ל ועד היום את כל כלל ישראל מלתקוע בשופר בשבת וליטול לולב מה יש שמא יהודי אחד יחלל שבת בשוגג.

אלא רואים מזה עד כמה חמור איסור דאורייתא אפילו בשוגג.

סגולה לבנים

מרן החפץ חיים זצוק"ל כותב באחד מספריו (ראה ס' שם עולם) על הפסוק לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו' שאם יקבלו עליהם שבת יכול להיות שזה יעזור, ואם כן במקום שאנשים ישקיעו כ"כ הרבה כסף בחיפוש פתרון ראוי שישמרו שבת.

ולכאורה הרי בשומרי שבת עסקינן ואם כן מהי הכוונה שיקבלו עליהם לשמור שבת אלא הענין הוא כך: יש יהודים שהם לא מחללים שבת אבל כל ההתנהלות שלהם אף שאיננה חילול שבת הם אינם שומרים שבת. שבת ומועדים מסוגלים לקדושה יותר משאר הזמנים ובשבת שהקב"ה קידשו מכל הזמנים יש בו קדושה מיוחדת ובעל החיי אדם בס' זכרו תורת משה סי' א' אות ב' כתב: **דכשטובלין כע"ש לכבוד שבת בכוונה רצויה לקבל קדושת שבת, יבין בדעתו שנוספה לו נשמה יתירה כי ירגיש בנפשו יראת הרוממות שבאה לו עד שתבער בו אהבת ויראת ד' וזה בדוק ומנוסה מכמה אנשים כמה פעמים בלא שום ספק**

אבל כשאין נשמתו טהורה אזי לא ירגיש בקדושת שבת עכ"ל. הרי דכבר בטבילה לכבוד שבת הי' מרגיש קדושה, אמנם כיון דכל המקודש מחבירו חרב מחבירו וכפי כמה שהימים יותר מקודשים היצר מוצא מקום לחדור ולהפריע דמצוה אצולי לא מצלא, ואע"פ שמצוה גוררת מצוה מ"מ אין זה מונע מלעשות עבירה וצריך התאמצות על כך, ובדרך כלל היצר שם את כל כוחותיו בזמנים אלו בשבת שיש בה קדושה מיוחדת אפילו אלו שלא מחללים שבת רח"ל מ"מ עושים דברים שלא היו צריכים לעשות ביום כזה וידוע לב מרת נפשו ובעצם משמע שכל היום הי' צריך להיות במחשבת קדושה ולימוד תורה וחוש מזמן המנוחה עוד נותר הרבה זמן ורבים עושים דברים שאינם מתאימים לקדושת שבת ובדאי זאת המדרגה שכתב בעל החיי אדם א"א להשיג ע"י הנהגה כזאת.

אבל ישנם דברים הרבה יותר בעייתיים, יש הרבה שעושים היתר מכירה ע"י גוי כיון שהעסק שלהם אינו יכול להפסיק לפעול אף לא יום אחד יכול להיות שזה טוב אבל זה לא שמירת שבת אני לא רוצה להכנס להיבט ההלכתי אמנם מחלל שבת הוא לא, אבל שומר שבת הוא גם לא אולי אין זה חילול שבת, אבל זה לא כבוד שבת, לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ישמרו ולא די שלא יחללו.

זמירות שבת

כוחו של ניגון אי אפשר לשער ניגון יכול להשפיע רבות על בני אדם אבל צריך להכניס לב בזה. (אילת השחר פרשת בהעלתך פרק ח פסוק כד) והנה הפאת השולחן כתב בהקדמה שהגר"א שיבח את חכמת המוסיקא והי' אומר אז כי רוב טעמי התורה וסודות שירי הלוים וסודות תיקוני הזהר א"א לידע בלעדיה ועל ידה יכולים בני אדם למות בכלות נפשם מנעימות יה ויכולים להחיות המתים בסודותיה הגנוזים בתורה הוא אמר כמה ניגונים וכמה מדות הביא מרע"ה מהר סיני והשאר מורכבים עכ"ל.

אמנם א"א לדרוש מאדם להגיע למדרגת מחייה מתים, אבל יש משהו בסגולה של הדבר הפיוטים נעשו ע"י אנשים גדולים על רבי ישראל נאגרה כתוב בפלא יועץ שהיו המלאכים באים לשמוע קולו. [נרץ אכילה וז"ל: וידוע מעשה ה"ר ישראל נאגרה בזמן האר"י ז"ל שהיה משורר על שולחנו בקול נעים והיו מתקבצים מלאכי השרת כבמזמורי חתן וכלה והיו זרועותיו מגולות מפני החום, וקל מן שמאי נפל: ברחו לכם מאצל האיש הזה שממעט בכבוד שמים שאינו יושב בכבוד על השולחן אשר לפני ה'. ותיכף פרחו כולם, והרב האר"י היה רואה מביתו את המראה הגדול הזה וגילה סודו להר"י נאגרה וחרד חרדה גדולה וקשט עצמו וישב בכבוד וחרד לשורר כבראשונה, וחזרו מלאכי השרת להתקבץ כבתחילה, לכן הירא את דבר ה' כולו אומר כבוד עכ"ל. - ומטעם זה רבנו יושב בסעודת שבת עם כובע וחליפה].

גדול הוא כוחו של הניגון, וכששרים הילדים נלהבים ודבקים כאשר האב יושב ולומד רמב"ם הרבה פעמים אין הדבר מצליח לגעת בנפש הילדים הקטנים ולהלהיבם, אבל אם היו לומדים כולם יחד האב עם הילדים אם הוא היה מצליח להלהיבם בלימודו יתכן שגם אלה שלמדו היו מצליחים עם ילדיהם מה שחשוב הוא למצוא משהו רוחני שמאחד את כולם שילהיב את הצעירים. אי"ה המשך עניני שבת בגליון פ' ויקהל

יום היארצייט של הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל נלב"ע כ"ה תשרי תשע"ג

כפי שכבר הבאנו בגליונות פר' בראשית תשע"ד תשע"ה היה הגר"א חביב עד למאוד אצל רבנו יבדלח"ט וכל פעם שהיה נכנס לרבנו היה מציץ ספק בהלכה ונו"ג. [ופ"א אחרי ששהה שם זמן ממושך אמר הגר"א שכתב כמעט מחברת שלימה מהמו"מ]

מכתב הגר"א גנחובסקי זצ"ל בענין בטעם דצריך קרא לתוספת שביעית עם הערות שרשם על הגליון רבנו שליט"א

בס"ד אור לכ"ז מנחם אב תשנ"ט לקדם הגאון רבי שמואל רוטשילד שליט"א מה מאד שמחתי על ספרא רבא דמר פירות תאנה למסכת מועד קטן ומה רבה התועלת בספרא הדין להאיר עיני ההוגים והמעיינים ולהעמידם בקרן אורה ובהורמנא דמר ניהו אנקוט בשפולי גלימא בקושיית החמדת שלמה המובאת בדף ד' ע"א ל"ל קרא לתוספת שביעית כל שהוא הא בלא"ה מתסר משום תוספת ראש השנה דליכא מידי דאסור בשביעית ויהא מותר משום ר"ה, ותי' בחמדת שלמה חדא דנ"מ למלאכה שא"צ לגופה וא"כ נצטרך לומר דר"ג ס"ל כר"ש וי"ל דאף לר' יהודה יהא נ"מ בפסיק רישיה לפי מש"כ תוס' שבת דף מ"א ע"ב דלר' יהודה רק בשבת מצריך ובכל התורה הוא מן התורה והנה זה רק אם נימא דבשביעית אסירא בכה"ג ותו תי' בחמדת שלמה להסוברים דגם קצירה הותרה לאכול נפש והנה זה תליא בפלוגתא קמאי ותו כ' מר ניהו רבה לדברי המנחת חינוך דאמירה לעכ"ם אסירא מן התורה בשביעית מפאת שביתת שדהו והנה להחולקים על המנחת חינוך דליכא דין שביתת הארץ יהא מותר מן התורה.

והנה יש לעיין בכל איסורי תורה היכא דהאדם עשה פעולה אך יש משך זמן עד התוצאה כגון הזורק חץ דחייב משום רוצח היכא דבשעת פעולה ליכא חיוב מיתה כגון דטרם התגיר והחץ יגיע כאשר תחול הגירות וכן בזורק סכין על בהמת חולין הנמצאת בחוץ ותיקדש לקרבן לפני השחיטה אם יש כרת דשחוטיו חוץ. והנה י"ל דחייב ואף יש עונש בידי אדם אם היה בהתראה ובגוונא דלא הוי התראת ספק להסוברים דהתראת ספק לא שמה התראה. והעיר רבנו שליט"א: אין סברא שיהא חייב רק אם על ידי זריקת החץ עצמו נתקדש הבהמה וכמו הראיה דלקמיה מזורק דף על גבי יתירות דהמעשה עצמו עושה את הרשות היחיד. וראיה לזה משבת צ"ט ב' דהזורק דף על גבי יתירות דהנה חל שם של רשות היחיד רק לאחר הזריקה ונמצא דבשעת הזריקה ליכא חיובא ומ"מ מתחייבין. והעיר רבנו שליט"א: צ"ב דהא רוצה לחלק דבשבת פטור.

והנה לענין שבת ויו"ט לכונ"ע שריין למיעבד קודם השבת כיון דהמעשה נעשה מקודם וכדכתב הנמוקי יוסף ב"ק י' ע"א וצריך לומר דאינו סתירה לדברינו לעיל דהתם בשבת האיסור על פעולת האדם וזה נעשה מקודם וכאן האיסור על התוצאה והשתא יש לעיין בשביעית כגון פותקין ביבותיהן דשריין בשבת כיון דעשה מערב שבת מהו בשביעית והנה אף אם נימא דלא כהמנחת חינוך וליכא דין שביטה ויהא מותר אמירה לעכ"ם אך י"ל דמ"מ לא קילא מכל איסורי תורה כגון שחוטיו חוץ תהי דבשעת מעשה ליכא שם שביעית אבל המעשה יעשה בשביעית ונתעוררתי לזה מג"א שליט"א וא"כ יתיישב קו' החמדת שלמה דנ"מ בהך תוספת שביעית להעושה קודם התוספת שיעשה בתוספת דמפאת יו"ט הוה שרי. והעיר רבנו שליט"א: בעצם הקושיא י"ל דלא דמי דין תוספת שביעית לדין תוספת שבת ויו"ט דבשבת אין זה איסור מלאכה רק דיש עליו מצוה לקבל שבת קודם וכשעושה מלאכה ביטל המצוה של קבלת שבת ומקראי ילפינן דבשביעית יש איסור מלאכה בענין התוספת. והנני מציץ הדברים קדם דהגר"ג שליט"א ואשר יבחר יקרב ואחתום מעין הפתיחה בשמחה ובגילה על האי מתנתא דתורה. אברהם גנחובסקי הלל אחר הנץ ביחידות

קטע אחד מיני רבים מתוך מחברות הגר"א זצ"ל שדן בדברי רבנו שליט"א [נמסר ע"י מערכת פרוורים משולחן רבנו]

יל"ע ביכול לקחת אתרוג מהודר קודם הנץ החמה ולאחר הנץ אתרוג שאינו כ"כ מהודר, ונראה שצריך להמתין עד לאחר הנץ החמה, וכן שמעתי לענין שיאמר הלל קודם הנץ החמה בציבור ולאחר הנץ החמה ביחידות שהורה הגאון אילת השחר שיאמר לאחר הנץ. ***

יום היארצייט של הגאון רבי גדליה רבינוביץ זצ"ל

רב בית הכנסת 'דברי שיר' מח"ס גידולי הקדש נלב"ע ל' תשרי תשמ"ב

הגאון רבי גדליה היה עילוי ודרשן מופלא ביותר, והיה רב ביה"ט דברי שיר בבני ברק משנת תשכ"ח עד פטירתו, ורבנו שליט"א היה מתפלל שם בעיקר בלילות שבת ויו"ט והיה בקשרי ידידות עם הגר"ג והרבה פעמים מזכיר רבנו דברים בשמו, והבאנו כאן מה שהגיע לידנו.

עם מרן הסטיפלער

סיפר רבי גדליה כשהיה בן י"ב ולמד במינסק בהפסקת הצהריים, היה ניגש אליו מרן הסטיפלר שהיה כבן כ' והיה אומר לו 'קום גדליה' והיה לוקח אותו ומסתבב עמו וחוזר עמו דפים בעל פה וכך חזרו על כל כתובות ועוד.

אצל החזון איש

סיפר רבינו שפעם בא לחזו"א הגאון ר' גדליה רבינוביץ זצ"ל ואמר לחזו"א כי מה שמסתפק בספרו היא גמ' מפורשת בחולין, ונבהל החזו"א והתבטא הוא ירה עלי עם תותח... אך מיד שאל החזו"א האם אני מכריע נגד הגמ', וכשראה שאי"ז נגד הגמ' רק דאישתמיטתי הגמ' הנ"ל, נחה דעתו.

למד לבד

אביו של ר' גדליה לא הסכים שהוא יעבור את הגבול מרוסיה לפולין כפי שנהגו הרבה וכגון מרן הקה"י כי היה סכנה גדולה לעבור, ונסע עמו לאנגליה שם כיהן ברבנות, ור' גדליה ישב ולמד לבד בבית הכנסת עד גיל עשרים (שש שנים למד לבד) אמנם אביו היה ת"ח מופלגת רק היה עסוק ברבנות ולא היה לו זמן ללמוד עמו.

ר' גדליה מחייב

סיפר רבנו שר' גדליה בכה פעם לפניו שאחרי חתונתו הבטיח לו חמיו קעסט ואחרי חצי שנה ירד מנכסיו ולא הצליח לשלם לו, והוצרך ר' גדליה לצאת למסחר, ואמר שהפסיד ארבעים שנה שהיה צריך לעסוק גם במסחר. וציין רבנו: שאפשר לומר על ר' גדליה שמחייב את היוצאים לעבוד לפרנסתם, דלמרות שהיה ארבעים שנה עסוק במחסר היה כולו תורה וזכה להגיע לדרגות בתורה.

כח הסברה

בכינוס לב שומע אמר רבנו על מעלת כח הסברה של ר' גדליה: הוא היה ת"ח גדול בעל כשרון עצום, והיה לו כח הסברה נפלא עד מאד שהיה מבאר את המשנה והגמרא לבעלי בתים פשוטים, והיו מבינים את זה באופן נפלא.

לכתוב בענוה

אמר רבנו ששמע מר' גדליה שיש אחד מגדולי הדורות המפורסם בתורתו ובענוותנו, ותמיד כותב בענוה ובמקום אחד כותב בתקיפות שודאי פלוני אינו צודק ודוקא באותו מקום פוסקים שלא כמותו. (צדיק כתמר יפרח מהדורה החדשה עמ' שצז)

הרבנית ע"ה

אשתו הראשונה של ר' גדליה כתבה בצוואתה שיקח לזיווג שני את הרבנית מרים אלמנת הרב שמואל יוסף רבינוב זצ"ל רבה של 'דברי שיר' שהיתה צדקנית גדולה, והיתה הולכת לבקר נשים מסכנות ביחד עם הרבנית תמר שטיינמן ע"ה. והקימו יחד קרן להכנסת כלה (היא שנישאה להרב רבינוב בעודה רווקה והוא כבר הי' אלמן ונישאה לו לש"ש שרצתה להינשא לת"ח).

כאב שניים

הגאון רבי גדליה רבינוביץ זצ"ל אמר בשם הגר"א סגולה להניצל מכאבי שיניים, שיאמר בקידוש לבנה- כשם שאני רוקד, כך לא יוכלו כל אויבי לגנוע בי לרעה ולא יהיה לי כאב שניים לעולם (ולהוסיף ולבני ביתי) וכנראה דאחרי קיום מצוה זהו זמן לבקש בקשות, אך לא נתבאר מה זה שייך קידוש לבנה. (ואמר רבנו שהוא עשה כן ולא עלתה בידו). [ועי' ארחות רבנו ח"א עמ' רפ"ט שגם הקה"י נהג כך, וע"ע בס' טעמי המנהגים דף תקס"ה שהביא סגולה זו].